

## СТАНОВИЩЕ

От доцент д-р Елица Руменова Стоилова, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3 Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки за културата*

докторска програма *Етнология*

**Автор:** *Васил Николов Караджов*

**Тема:** *„Устни наративи на града – конструиране на образи“*

**Научен ръководител:** *проф. днк Мария Антонова Шнитер и проф.дсн Ивайло Стефанов Дичев*

### 1. Общо представяне на процедурата и докторанта

С решение на Факултетния съвет на Философско-историческия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ П №185 от 13.11.2023 г. № РД-21-1092 съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Устни наративи на града – конструиране на образи“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Етнология. Автор на дисертационния труд е Васил Николов Караджов – докторант в редовна форма на обучение към катедра Етнология с научен ръководители проф. д.н.к. Мария Антонова Шнитер от Пловдивски университет “Паисий Хилендарски” и проф. д.с.н. Ивайло Стефанов Дичев от Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва изискуемите документи.

Докторантът е приложил 4 публикации по темата на дисертацията. От представената автобиография е видно, че Васил Караджов притежава разнообразна образователна квалификация, професионален опит в различни сфери и богат опит в граждански инициативи..

### 2. Актуалност на тематиката

Основната цел на дисертацията е фокусирана върху изследването на взаимодействието между устните наративи на живеещите в град Пловдив и конструирането на образите им за града. Фокусът е върху индивидуалните наративи и как те се вписват в конструирането на колективна система от образи за града. В този контекст изследването развива актуални проблематики от полето на антропологията на града. Документирането на паметта на жителите на

конкретен град, също е част от новите стратегии за изграждане на туристически изживявания в сферата на културния туризъм, а също и от използването на разказите в иновативни методи за предаване на наследството на града чрез интегрирането на историите на обикновения човек в институционализиран разказ.

### **3. Познаване на проблема**

Васил Караджов демонстрира своето добро познаване на спецификите на културата и живота на изследвания от него градски контекст. С текста си той показва, че познава и разбира теренът и респондентите си като демонстрира усет за историческите трансформации на градската среда. По отношение на съществуващата литература и изследвания в контекста на антропологията на града, конструирането на памет и автобиографичните разкази, В.Караджов не демонстрира един интегриран подход към съществуващите изследвания в български и международен контекст. Така проблематиката на дисертационния труд остава извън съществуващи научен диалог и пропуска да се позиционира в него. В първа глава се прави опит за представяне на теоретични концепции, но те остават извън полето на етнологията и антропологията и не се достига до демонстриране на задълбочени познания и умения за синтез на релевантни научни концепции.

### **4. Методика на изследването**

Емпиричната част на дисертацията е фокусирана върху изследването на конкретен регионален казус, за какъвто е избран Пловдив. Във фокуса на изследването са живеещи в Пловдив (определящи се като кореняци, но и такива избрали на по-късен етап града за „свой“).

Като основни методи за документирание на наративите за града и разбирането на образите, които те конструират за обитаваното пространство В.Караджов подхожда с класическа за антропологията методология на интервюрането и наблюдението. Подбрани са 19 събеседници, които да имат разнообразен профил, който да даде, в колкото се може по-голяма цялост различни интерпретации на градските образи. Възрастово също се търси представителност, като са проведени разговори с представители на различни поколения (от 24 г. до 87годишни).

Този подход дава възможност за проследяване на спецификите на помнене, разказване и концептуализиране на градските пространства, не само при различни поколения, но и в различни исторически периоди. Вземайки под предвид и разнообразието от квартали на града, които носят и специфични лични истории, тясно свързани и с квартална идентичност, избраните събеседници представят своите спомени за голяма част от пловдивските квартали („Кючук Париж“, „Кършиака“, „Коматев“, „Арман махала“, „Капана“, „Тракия“, „Съдийски“, „Гюл Бахча“).

Поради заявената личната ангажираност на дисертанта към изследваната от него проблематика („Разказвачите избрани да участват в изследването, са 19 на брой, но заедно с тях

имплицитно присъства и още един 20-ти, и това е самият автор на дисертацията, който участва индиректно със своя личен пловдивски опит“, стр. 12), работата само щеше да спечели ако авторефлексията/автоетнографията беше по-ясно заявена и анализирана в отделна част на текста или между анализа на изследваните случаи.

## **5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите**

Дисертационният труд се състои от общ обем 317 страници, структурирани в увод, три глави, заключение, библиография и две приложения и отговаря на формалните изисквания. Първата уводна част на дисертационния труд следват наложилата се като класическа схема за представяне на целите и задачите на изследването, методологията, изследователските въпроси и структурата. В нея се задава и рамката, в която да се мислят останалите три глави, като търсеци отговор на това как устните наративи на обитаващите дадено пространство са част от конструирането на колективна градска образност (стр.8). Авторът на дисертацията дефинира и четири изследователски задачи: 1. Изясняване на процесите, свързани с човешката дейност, при която се случват устното разказване и мисловните конструкти; 2. Дефиниране на основните работни понятия устен наратив и образ на града; 3. Типологизиране на образите на града и определяне на тяхното място в системата на градската образност; 4. Изясняването на ролята и участието на градското пространство в устните наративи. 5. Изясняване на ролята на времето като част от житейските наративи (9стр.).

Следва представяне на методологията, която се аргументира и беше коментирана по-горе. Някой от респондентите са определени като професионални наратори, а другите са избрани на база на тяхното свързване с града. В този контекст не се проблематизира достатъчно как различните поколения помнят и разказват. Във връзка с подбора на събеседниците и разграничаването на различни разказвачи и различни стратегии за разказване, бих искала да задам няколко въпроса:

- Има ли разлика как едни професионален разказвач конструира образи от обикновения жител?

- Как и какво помнят и разказват мъжете и жените? Има ли разлика при образите на града, който създават и до колко може да се търси връзка между конструиране на различни образи на (и за ) града с мъжки или на женския светоглед?

Първата глава има за цел да представи теоретичните рамки на изследването, в които да се мислят две от основните понятия на дисертацията – наратив и образ. Дори и те да са зададени като основни от заглавието, в контекста на изследването, за мен е логично да се проблематизират и други свързани с проблематиката базисни за етнологията и антропологията понятия ключови за разбирането на конструиране на интерпретации, мисловни конструкти и заявяването на принадлежност (пловдивчанин) чрез тях. Такива са: памет, помнене, разказване, колективна памет, идентичност и конструиране на идентичност, а също и на колективна идентичност. Този, за мен логичен в контекста на етнологично изследване, обем от литера-

тура е неясно за мен игнориран от автора на дисертацията. Вместо това се избират теоретични текстове в полето на лингвистиката и литературознанието, които задават съвсем различен научен контекст далечен от интерпретациите и методите на етнологичните изследвания. Естествено всяка наука е приносна за разбирането на даден феномен, но как дисертанта ще аргументира този си избор. Тук бих попитала как подобна литература надгражда и допълва съществуващата научна литература по изследвания въпрос в полето на етнологията? До колко може и има съвместяване на интерпретациите между етнологичното и лингвистичното научни поля в контекста на дефиниране и анализ на понятията наратив и образ?

С лекота се пренебрегват и съществуващата в контекста на проблематиката град-памет-идентичност българска научна литература. Тя е бегло представена в частта „български културен контекст“ (56стр.), но в нея се изброяват съществуващите изследвания без те да бъдат детайлно представени и по-важно как настоящето изследване кореспондира с тях, кои от моделите развива, приема или отхвърля, с какво надгражда съществуващото научно знание. Подобно позициониране в полето на антропологията на града не се случва и в частта, която представя 3 подбрани случая на градски изследвания (61-69стр.) които са дескриптивно, но не и аналитично и критично представени.

Приносното в тази глава е последната ѝ част, в която се конструира един „пловдивски градски наративен модел“, който тръгва от частното пространство на дома и разширява фокусът с публичното пространство на улицата, квартала, града. Друг интересен подход, който е съобразен с географската специфика на града, е и неговото конструирание по оста горе-долу (69-71 стр.). Обединяването на тези разкази и образи по хоризонтала и вертикалата на градската география е безспорно интересно и дава една плътна, почти триизмерна картина от образи и интерпретации за и на градското пространство. Моделът се допълва и с поставянето на този модел и в определени времеви отрязъци, следващи детството, работния живот и свободното време. Тези разграничения задават и последващата структура на текста. Като втора глава е посветена на образите за града, които са пространственото ориентирани по осите публично-частно и горе-долу. Последната трета глава представя това, което авторът дефинира като „темпорално конструирани образи на града“ разкрити през образите на града от детството, трудовия свят и породените от свободното време. Още един принос на работата е опитът да се обобщи спецификата на пловдивското време, видяно през сетивата на респондентите. Сензорната интерпретация на града и представянето му през неговия звуков пейзаж също показват потенциала на изследването за развиването на сензорната етнография.

Друг принос на тези две глави е значителния емпиричен материал и даването на възможност да се усети града и да се видят образите, така както са изговорени и конструирани от самите събеседници. За съжаление авторът не съумява да даде по-задълбочен анализ на разнородните образи и интерпретации, които умело е уловил в разговорите с жителите на град Пловдив. Тук се усеща и липсата връзка между теоретичните постановки от първа глава

и анализа на събрания теренен материал. На места в текста се появяват теоретични обобщения, които задават определена посока, как да се мисли цитираният материал, но подобни анализи са рядкост и авторът предимно преразказва и обобщава представения материал от интервютата. Слабата теоретична основа от началото на текста спира по-задълбочения анализ на събраните данни. Текстът безспорно изрисува една богата и пъстра картина на града, потапя в множество мисловни конструкции и интерпретации, предава наративите за града и изрисува неговите образи но не разкрива как се разказва, какво се разказва или скрива, как времето и пространството, а и самите употреби на градското пространство, повлияват и променят образите за града. Интересни контексти от интервютата дават възможност да се анализира как се притежава града, как се изгражда тази идентичност на местния, чрез обживяването на пространството и заявяването му като свое. Като цяло текстът не дава аналитично обяснение за това как се разказва, обясняват, конструират градските образи, как улицата, кварталът или градът се номинират като „моята“, а и как тези представи, образи и наративи се трансформират през житейския цикъл или в контекста на публично-частно пространство. Подбраните откъси представящи образи на града, дават възможност да се проблематизират и категориите градско-селско (не градско пространство), а и да се отговори на въпроса, как с промяната на позицията в пространството (вила на село) се променят и самите наративи и образи за/на градското. Проблематичното минало и проблематичните градски пространства също намират място в разказите на пловдивчани, но отново анализ за това как се обживяват пространствата и как проблематичното градско наследство, какъвто е паметника на Альоша се примирява чрез нови практики (абютюренски, рождени дни) и интерпретации („това е от мъжът ми“ като аргумент защо любимото място на една пловдивчанка е Альоша, стр. 142).

## **6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта**

В документацията по процедурата са приложени 4 публикации по темата на дисертацията. Издадени са в научни списания и колективни сборници от конференции. Три от тях представят отделни акценти от дисертационни труд, а третата прилага разработеният модел към анализ на градски интерпретации в Асеновград.

## **7. Автореферат**

Авторефератът е изготвен според изискванията на релевантните правилници на Пловдивски университет и отразява коректно основните резултати, постигнати в дисертационния труд. Имам коментар по отношение на първия принос, който се заявява в текста на автореферата: „Дисертационният труд очертава ново изследователско поле и поставя въпроса за взаимодействието на наративните и образите в градската сред“. Ако трудът разработва ново изследователско поле, то не става никъде видимо в текста или в теоретичната му част. Текстът заявява себе си като свързан с антропологията на града и за мен по-скоро дава основа за по-задълбочено изследване на събрания материал именно в този контекст. Очертаването на

ново изследователско поле е сериозна заявка, която за мен предложеният за защита текст не изпълнява.

### **8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати**

Считам, че оригиналният изследователски подход и рамка за представяне на образите за града по хоризонтала и вертикала сам по себе си има потенциал за развитие в последваща работа в областта на социалните науки. При стъпването на далеч по-осмислена теоретична рамка, текстът от дисертацията може да бъде представен като самостоятелна научна монография. Сегашният вариант на текста е близък до научно-популярното писане и публикуването на части от него би могло да представи историите за града и образите на града пред по-широка не академична публика.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Зад дисертационния труд на Васил Караджов се вижда, че стои сериозна теренна работа, но имайки в предвид програмата по Етнология, в която той защитава, не мога убедено да заявя, че работата му излиза от етнографското описание и предлага систематизиран етнологически анализ. За това моето оценка е по-скоро отрицателна и финално ми решение ще зависи от това как дисертантът ще отговори на отправените критики, бележки и въпроси на научното жури по време на защитата.

31.01. 2024 г.

**Изготвил становището:** .....

Доц. д-р Елица Стоилова  
(ак. дл., н. ст., име, фамилия)